

Beliren Yetişkinlik Döneminde Bağlanma Stilleri ile Psikososyal Olgunluk Arasındaki İlişkide Anne-Baba Tutumlarının Aracı Rolü

Banu Çiçek Akbaş¹, Nilhan Sezgin²

Akbaş, B. Ç. ve Sezgin, N. (2020). Beliren yetişkinlik döneminde bağlanma stilleri ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne-baba tutumlarının aracı rolü. *Nesne*, 8(16), 112-125. DOI: 10.7816/nesne-08-16-08

Anahtar kelimeler

Bağlanma stilleri,
anne-baba
tutumları,
psikososyal
olgunluk

Öz

Bu çalışmada beliren yetişkinlik döneminde bireylerin bağlanma stilleri ve psikososyal olgunluk düzeyi arasındaki ilişkide anne-baba tutumu değişkeninin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 17-30 yaş arası 452 üniversite öğrencisine, Değiştirilmiş Erikson Psikososyal Dönemler Envanteri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ve bazı demografik bilgileri elde etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların psikososyal olgunluk düzeyi ile diğer tüm değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Kaygılı bağlanma ile genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne-baba tutumunun kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları kısmi aracılık rolü üstlenmiştir. Kaçınmacı bağlanma ve genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkiye ise sıkı denetim/kontrol alt boyutunun kısmi aracılık ettiği görülmüştür. Kaygılı bağlanan bireylerin genel psikososyal olgunluğu için kabul/ilgi boyutunun koruyucu faktör ve sıkı denetim/kontrol boyutunun ise risk faktörü olabileceği, kaçınmacı bağlanan bireylerin genel psikososyal olgunluğu için ise sıkı denetim/kontrol boyutunun risk faktörü olabileceği görülmüştür. Elde edilen bulgular ışığında, beliren yetişkinlikte bağlanma stillerinin ve anne-baba tutumlarının genel psikososyal olgunluk düzeyi üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir.

Keywords

Attachment styles,
parental attitudes,
psychosocial
maturation

The Mediator Role of Parenting Attitudes in the Relationship Between Attachment Styles and Psychosocial Maturation Levels of Emerging Adults

Abstract

The aim of the present study is to investigate the relationship between attachment styles and psychosocial maturation levels of emerging adults through the mediator role of perceived parental attitudes. For this purpose, Modified Erikson Psychosocial Stages Inventory, the Experiences in Close Relationships Inventory, Parenting Styles Questionnaire and a questionnaire to collect data on their demographic characteristics were administered to 452 university students whose ages are 17-30. The findings of the research indicated that, the correlations between psychosocial development levels and all subscales were statistically significant. Parental warmth and control partially mediated the relationship between anxious attachment style and psychosocial maturation. In addition, parental control partially mediated between avoidant attachment style and psychosocial maturation. While parental warmth may be considered as a protector factor for psychosocial maturation of anxious attached individuals; parental control may be as a risk factor for psychosocial maturation of anxious and avoidant attached individuals. In the light of the obtained results, it is revealed that attachment styles and perceived parental attitudes may be notably important for psychosocial maturation levels of emerging adults.

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 19 Eylül 2019

Düzeltilme tarihi: 24 Mart 2020

Kabul tarihi: 24 Nisan 2020

Yazar Notu: Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

DOI: 10.7816/nesne-08-16-08

¹ Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, banucicekakbas(at)gmail.com, ORCID: 0000-0002-6031-3127

² Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, nsezgin(at)ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5208-706X

Bireyin yaşamı boyunca psikososyal gelişimi psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkileşimleri sonucunda ortaya çıkmaktadır (Erikson, 1963). Yaşam boyu bireyin psikososyal gelişimini etkileyen faktörler arasında yaşamın ilk yıllarından itibaren şekillenmeye başlayan ve bakım veren kişiyle kurulan ilişkideki bağlanma örüntüsü de yer almaktadır. Bağlanma konusundaki araştırmalar çocuk ve birincil bakım veren arasındaki bağın bütün yaşam dönemlerinde bireyin gelişiminde etkisi olduğunu göstermiştir (Bowlby, 1973, 1980, 1982). İlk yıllarda bakım veren ile kurulan bağ, bireyin kişiliğinin önemli bir kısmını oluşturmakta ve yaşamın ilerleyen dönemlerinde değişime karşı direnç göstermektedir (Carver ve Scheier, 1998). Bağlanma kuramı, bebeklikte birincil bakım verene bağlanmanın bireylerin ergenlikte ve yetişkinlikte başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurabilme becerisini etkilediğini ifade etmektedir (Bowlby, 1979; Burger, 2006). Birçok çalışmada güvenli bağlanmanın bireyin psikososyal gelişimiyle (sosyal beceri, benlik saygısı, duygusal zeka, yaşam doyumu vb.) olumlu yönde ilişkili olduğu (Arslan, 2008; Bozdemir ve Gündüz, 2016; Deniz, Hamarta ve Arı, 2005; DiTommaso, Branen-McNulty, Ross ve Burgess, 2002; Kurt, 2010; Rice, 1990); kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stillerinin de bireyin psikososyal gelişimi (benlik saygısı, psikososyal gelişim aşamaları vb.) ile olumsuz yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir (Brennan ve Morris, 1997; Weisskirch, 2018). Dolayısıyla yaşamın her döneminde bağlanma stillerinin bireylerin kişilik gelişimi ve psikososyal olgunluk düzeylerini etkileyeceği düşünülmektedir. Bireyin özgürleştiği, kişiliğinin belirlenmeye başladığı ve ergenlikten yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanan (Arnett, 2004) beliren yetişkinlik döneminde de bağlanma örüntüsünün kişilik gelişimine ve psikososyal olgunluğa katkısının olabileceği tahmin edilmektedir. Bu dönemin ergenliğin sonundan otuzlu yaşların başlarına kadar olan bir süreci kapsadığı da ifade edilmektedir (Arnett, 2000). Beliren yetişkinlik dönemine karşılık gelen Erikson'ın psikososyal gelişim dönemleri kimlik gelişimi ve ilişkilerdeki yakınlık ile güvenli bağlanmanın pozitif yönde; güvensiz bağlanmanın ise negatif yönde ilişkili bulunduğu birçok çalışma mevcuttur (Bauminger, Finzi-Dottan, Chason ve Har-Even, 2008; Grabill ve Kerns, 2000; Pielage, Luteijn ve Arrindell, 2005; Reich ve Siegel, 2002).

Bireyin doğumundan itibaren yaşam boyu devam eden davranışsal, duygusal, kişilik ve bilişsel gelişiminin güçlü belirleyicilerinden biri ebeveynleriyle kurduğu ilişki olarak görülmektedir (Holden ve Edwards, 1989). Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarının bireyin gelişiminde önemli bir bileşen olan psikososyal gelişimi etkilediği ifade edilmektedir (Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994). Birçok araştırmada kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrolün yüksek olduğu demokratik anne-baba tutumunun bireylerin psikososyal olgunluğuna olumlu şekilde katkıda bulunduğu görülmüştür (Bozdemir ve Gündüz, 2016; Heaven ve Ciarrochi, 2008; Kurdek ve Fine, 1994; Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch, 1991; Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Tafarodi, Wild ve Ho, 2010; Qazi, 2009). Buna karşın hem kabul/ilgi hem de denetim/kontrolü düşük düzeyde gösteren ihmalkar ebeveynlere sahip bireylerin psikososyal yeterlilik puanlarının düşük, psikolojik ve davranışsal işlevsizlik puanlarının daha yüksek olduğu bilinmektedir (Lamborn ve diğerleri, 1991). Algılanan anne baba tutumları ile sosyal beceriler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilse de (Özyürek ve Özkan, 2015), bir derleme çalışmasına göre demokratik anne-baba tutumunun bireylerin sosyal becerilerini olumlu, diğer anne-baba tutumlarının ise olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Kırman ve Doğan, 2017). Deniz, Kapıcıoğlu, Yüksel, Özbağır ve Erus (2018) tarafından yapılan çalışma kabul/ilgi, denetleme ve psikolojik özerklik anne baba tutumlarının bireylerin saldırganlık ve sosyal beceri davranışını yordadığını ortaya koymuştur. Ergenlerle yürütülen başka bir çalışmada ise algılanan demokratik anne-baba tutumu ve benlik

saygısı arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır (Dokuyan, 2016). Görüldüğü gibi, hem çocukluk döneminde hem de yetişkinliğe geçiş döneminde anne-baba-çocuk etkileşimi bireyin genel psikososyal olgunlaşması üzerinde anlamlı derecede bir etkiye sahiptir.

Bireyin psikososyal gelişiminde etkili olabilecek iki kavram olan bağlanma ve anne-baba tutumlarının birbiriyle ilişkisi şimdiye kadar birçok çalışmanın konusu olmuştur. Bireyin doğduğu andan itibaren bakım verenlerin ona karşı tutumunun ve bakım verenlerle kurulan bağın karşılıklı olarak birbirini etkileyen süreçler olduğu düşünülmektedir. Bağlanma stilleri ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu ve bağlanma stillerinin anne-baba tutumları tarafından yordandığını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Belsky ve Cassidy, 1994; Keskin ve Çam, 2008; Mahasneh, AL-Zoubi, Batayneh ve Jawarneh, 2013; Sümer, 2006a). Bazı araştırma bulgularına göre, demokratik anne-baba tutumu güvenli bağlanma stili ile pozitif bir şekilde ilişkilendirilmektedir (Heer, 2008; Karavasilis, Doyle ve Markiewicz, 2003; Keskin ve Çam, 2008). Başka bir deyişle, bireyin yakın ilişkilerindeki kaygı ve kaçınma düzeyi arttıkça, anne-babanın gösterdiği algılanan kabul/ilgi ve denetim/kontrol düzeyi azalma göstermektedir. Güvenli bağlanmanın anne-baba tutumlarının kabul/ilgi boyutu ile olumlu, sıkı denetim/kontrol boyutu ile olumsuz ilişkilendirildiğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Belsky ve Cassidy, 1994; Sümer ve Güngör, 1999). Başka bir çalışma ise, yüksek kaçınma ve düşük kaygı düzeyleriyle tanımlı kayıtsız bağlanma stili ile demokratik anne-baba tutumu ile ilişkisinin pozitif ve anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır (Bulut Serin, 2016). Araştırmalar gözden geçirildiğinde, bireyin bağlanma örüntüsünün algılanan anne-baba tutumları üzerinde rolü olduğu düşünülmektedir.

Erikson (1968), doğumdan ölüme kadar her bireyin birbirini izleyen ve yaşla bağlantılı bir dizi krizle karşılaştığını ve bu krizlerin sağlıklı çözülmesiyle kişilik gelişiminin ve psikososyal olgunluğun gerçekleştiğini ifade etmektedir. Psikososyal gelişim güvene karşılık güvensizlik, özerkliğe karşı utanç, girişimciliğe karşı suçluluk, başarıya karşı aşağılık duygusu, kimliğe karşı rol karmaşası, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durağanlık ve benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk olmak üzere yaşam boyu sırayla gerçekleşen ve kendisinden sonra gelen evre için zemin hazırlayan sekiz evreden oluşmaktadır (Erikson, 1968). Bireyin yaşamı boyunca psikososyal gelişimi ile ilişkilendirilen değişkenlere ilişkin yapılmış birçok araştırma mevcuttur. Çocuklarda psikososyal gelişim ve olgunluk düzeyi davranış sorunlarıyla (Arehart ve Smith, 1990; Waterman, 1992) olumsuz yönde ilişkilendirilmektedir. Ergenlerde psikososyal olgunluk düzeyi kişilik bozuklukları (Crawford, Cohen, Johnson, Sneed ve Brook, 2004) ve davranış sorunlarıyla (Schwartz, Pantin, Prado, Sullivan ve Szapocznik, 2005) olumsuz yönde ilişkili bulunurken; bilişsel sağlık ve psikolojik sağlık (Bray, 2005), yakınlık ve empatik eğilim (Gold ve Rogers, 1995) ile olumlu yönde ilişkilendirilmektedir. Genç (beliren) yetişkinlerin psikososyal gelişim düzeyi ile olumsuz yönde ilişkiye sahip değişkenler içki bağımlılığı gibi sağlıksız davranışlar (Lewis, 2006); olumlu yönde ilişkiye sahip değişkenler ise kimlik gelişimi (Edmondson, 1998), yakınlık (Fitch ve Adams, 1983; Montgomery, 2005), sadakat ve sevgi (Markstrom ve Kalmanir, 2001) olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi, beliren yetişkinlik döneminde olan bireylerin psikososyal gelişimi kişilik gelişimini etkileyebilecek bir dizi önemli değişkenle ilişkili bulunmuştur.

Bireyin gelişiminin önemli ve büyük bir bölümünü oluşturan psikososyal gelişimde rolü olabilecek faktörleri araştıran çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Beliren yetişkinlerin psikososyal olgunluğu üzerinde doğumdan itibaren hem bağlanma stillerinin hem de anne-baba tutumlarının etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Tek ebeveyn tarafından büyütülmenin bireyin psikososyal gelişimi üzerindeki olumsuz

etkisi göz önünde bulundurulduğunda (Mabuza, Thwala ve Okeke, 2014), hem anne hem de babanın olduğu bir aile ortamının bireyin gelişimine nasıl katkıda bulunduğunu inceleyen araştırmalar önem taşımaktadır. Ulusal ve uluslararası yayınlara bakıldığında, psikososyal olgunluğu bağlanma stilleri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki çerçevesinde ele alan ve anne-baba tutumlarının kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının aracı değişkenler olarak bir model içerisinde incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, mevcut çalışma bağlanma stilleri ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişkinin anne-baba tutumları da göz önünde bulundurularak incelendiği ilk araştırma olma özelliğine sahiptir. Öte yandan, ülkemizde psikososyal gelişim kavramını Erikson'un kuramsal çerçevesinde değerlendiren çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Eldeki çalışmanın belirtilen eksiklikleri gidermek için gereken niteliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Bireyin beliren yetişkinlik döneminde psikososyal olgunluk düzeyinin bağlanma stillerinden etkilendiğinden ve bu ilişkiye anne-baba tutumlarının aracılık edebileceğinden hareketle, bu çalışmada beliren yetişkinlikte bağlanma stilleri ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişkinin ele alınması ve bu ilişkide anne-baba tutumlarının aracı rolünün test edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, 17-30 yaş arası ($Ort. = 21.0, S = 2.42$) 452 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara, Ankara ve Kırıkkale ilinde bulunan üniversitelerden kolay örnekleme tekniği yoluyla ulaşılmıştır. Katılımcıların 350'si (%77.4) kadın, 102'si (%22.6) erkektir. Örneklemin yaşa göre dağılımı incelendiğinde, 17-20 yaş aralığında olan 201 (%44.5), 21-25 yaş aralığında olan 227 (%50.2) ve 26-30 yaş aralığında olan 24 (%5.3) katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcıların 417'si lisans, 23'ü yüksek lisans ve 12'si doktora öğrenimi görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu, araştırmacı tarafından katılımcılara ilişkin bazı sosyo-demografik bilgileri edinmek amacıyla oluşturulmuştur. 15 maddeden oluşan bu form yaş, cinsiyet, medeni durum, okuduğu üniversite ve sınıfı, anne ve baba eğitim durumu, aile tipi gibi demografik bilgileri içermektedir.

Değiştirilmiş Erikson Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği (MEPSI): Ölçek, psikososyal gelişimin ilk altı dönemini (güven, bağımsızlık, girişkenlik, başarı, kimlik ve yakınlık) ölçen Erikson Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği'nin (Rosenthal, Gurney ve Moore, 1981) maddeleri değiştirilerek ve üretkenlik ve bütünlük dönemlerine ilişkin maddeler eklenerek Darling-Fisher ve Leidy (1988) tarafından oluşturulmuştur. Toplam 80 maddeden oluşan ölçek, 5'li Likert tipi değerlendirme (1 = Hiç doğru değil, 5 = Çok doğru) sağlamaktadır. Bu ölçek ile psikososyal dönemlerin her biri ayrı ayrı değerlendirilebileceği gibi, bireyin hangi dönemde olduğu farketmeksizin sekiz dönemin birleşiminden oluşan toplam puan ile psikososyal olgunluk düzeyi de ölçülebilmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması Özgüngör ve Acun-Kapıkıran (2011) tarafından yürütülmüştür. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının ölçeğin alt testleri için .72 ile .82 arasında olduğu ve üniversite öğrencileri örnekleminde ölçeğin toplam puanı için ise .91 olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada da ölçeğin alt testleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının .56 (üretkenlik) ile .81 (çalışkanlık) arasında değiştiği ve ölçeğin toplam puanı için iç tutarlılık katsayısının .93 olduğu görülmüştür. Eldeki çalışmada, ölçeğin sekiz alt ölçek puanlarının toplanmasıyla elde edilen toplam puan kullanılmış ve genel psikososyal olgunluk olarak ifade edilmiştir.

Yakın İlişkide Yaşantılar Envanteri (YİYE): Ölçek, bağlanmanın iki temel boyutu olan yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve başkalarından kaçınmayı ölçmek amacıyla Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek her bir boyut için 18 madde olmak üzere toplam 36 maddeden oluşmakta ve 7'li derecelendirme yöntemine (1 = Hiç katılmıyorum, 7 = Tamamen katılıyorum) göre cevaplandırılmaktadır. Dört bağlanma stili kaygı ve kaçınma boyutlarının yüksek ve düşük düzeylerine göre belirlenmekte ve küme analizi yöntemi ile oluşturulmaktadır. Bu çalışmada bağlanma özellikleri kaygı ve kaçınma boyutlarında ele alınmıştır. Ölçeğin Türk kültürü için geçerlik ve güvenirlik çalışması Sümer (2006b) tarafından yapılmıştır. Kaygı ve kaçınma boyutlarının yüksek düzeyde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına sahip olduğu saptanmıştır (.86 ve .90). Bu çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının kaygı boyutu için .87 ve kaçınma boyutu için .89 olarak bulunmuştur.

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ): Sümer ve Güngör (1999) tarafından bireyin algıladığı çocuk yetiştirme tutumlarının kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol olmak üzere iki temel boyutunu sınamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek kabul/ilgi boyutu 11, sıkı denetim/kontrol boyutu 11 olmak üzere toplamda 22 maddeden oluşmakta ve 5'li Likert tipi değerlendirme (1 = Hiç doğru değil, 2 = Çok doğru) sağlamaktadır. Aynı maddelerden oluşan anne ve baba formu bulunan ölçek iki ebeveyn için ayrı ayrı değerlendirilebileceği gibi, iki formun ortalaması alınarak bir ebeveyn puanı da oluşturulabilir. Bu araştırmada ölçümler anne ve baba formu ile yapılmış, iki formun ortalaması alınarak bir ebeveyn puanı oluşturulmuştur. Çocuk yetiştirme tutumları belirtilen iki temel boyut üzerinden değerlendirilebileceği gibi, bu boyutların düzeylerine göre belirlenen kategoriler temelinde de değerlendirme yapılabilir. Eldeki çalışmada kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları değerlendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında; anne ve babadan algılanan kabul/ilgi boyutunun .94, anneden algılanan sıkı denetim/kontrol boyutunun .80 ve babadan algılanan sıkı denetim/kontrol boyutunun ise .70 olarak bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları anneden algılanan kabul/ilgi için .90, babadan algılanan kabul/ilgi için .94, anneden algılanan sıkı denetim/kontrol için .85 ve babadan algılanan sıkı denetim/kontrol için .86 değerinde bulunmuştur.

İşlem

Veri toplama aşamasına geçilmeden önce Ankara Üniversitesi Etik Kurul Daire Başkanlığı'ndan araştırma için "etik kurul onayı" alınmıştır. Katılımcılara uygulamanın başında araştırma hakkında hem sözlü hem de yazılı (aydınlatılmış onam formu ile) bilgi verilmiş ve yazılı onam alınmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Değiştirilmiş Erikson Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nden oluşan ölçek bataryası ölçeklerin veriliş sırası farklı olacak şekilde katılımcılara dağıtılmış ve doldurmaları istenmiştir.

Bulgular

Araştırmada, bağlanma boyutları (kaygı ve kaçınma) yordayıcı değişken, Değiştirilmiş Erikson Psikososyal Dönemler Ölçeği (MEPSI) toplam puan (genel psikososyal olgunluk) yordanan değişken ve anne-baba tutumlarının kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol alt boyutları aracı değişkenler olarak belirlenmiştir. Anne-baba tutumları alt boyutlarının aracı rolü, Preacher ve Hayes (2008) tarafından önerilen 1000 kişilik Bootstrap yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Bu yöntemle göre, en tipik güven aralığının içerisinde sıfırın bulunup bulunmaması yeniden örnekleme ile elde edilen aracılık etkisinin anlamlılığını belirlemektedir. Güven aralığı içerisinde sıfırın bulunmaması dolaylı etkinin sıfırdan farklı, yani anlamlı

olması anlamına gelmektedir. Analizlerin yürütülebilmesi için Preacher ve Hayes (2008) tarafından geliştirilen SPSS makrosu (eklenti) kullanılmıştır.

Bağlanma stilleri ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne-baba tutumu boyutlarının aracı rolünü test etmek için, önce korelasyon analizi ile yordayıcı değişkenler, yordanan değişken ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış; aralarında ilişki olmayan değişkenler analize dahil edilmemiştir. Tablo 1 incelendiğinde, YİYE kaçınma boyutu ve ÇYTÖ kabul/ilgi boyutu arasındaki ilişki haricinde tüm değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, kaçınma ve genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide kabul/ilgi boyutunun aracı rolü test edilmemiştir. Kaygı ve kaçınma boyutları ile genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının aracı etkisini test etmek için iki ayrı Bootstrap analizi yürütülmüştür (standardize olmayan beta katsayıları kullanılmıştır).

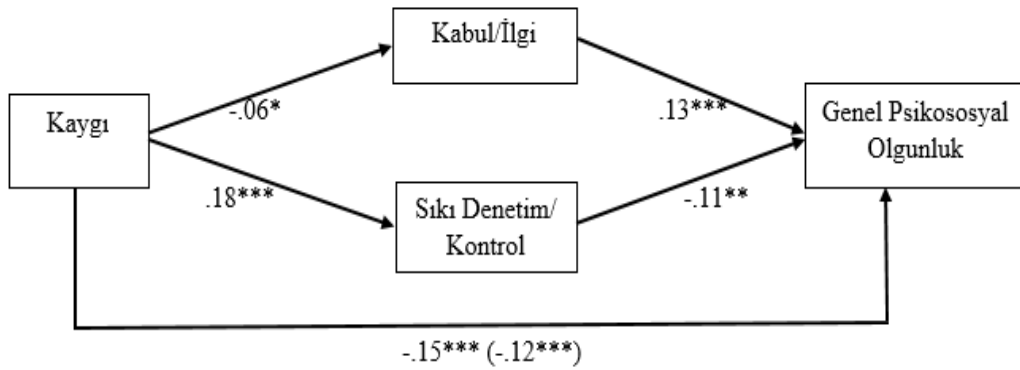
Tablo 1

Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

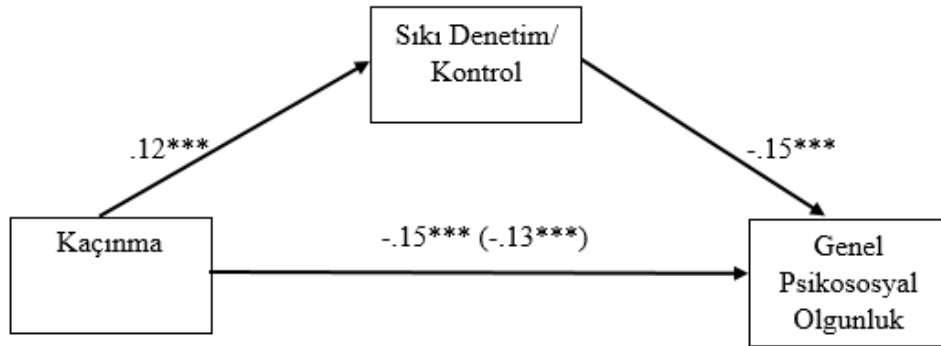
	1	2	3	4	5
1. YİYE Kaygı	-				
2. YİYE Kaçınma	.05	-			
3. ÇYTÖ Kabul/İlgi	-.10*	-.02	-		
4. ÇYTÖ Sıkı Denetim/Kontrol	.30**	.21**	-.23**	-	
5. Genel Psikososyal Olgunluk (MEPSI Toplam Puan)	-.37**	-.40**	-.28**	-.30**	-
Ort.	58.0	68.9	42.1	27.5	286
SS	68.9	19.1	7.46	7.06	33.8

* $p < .05$, ** $p < .01$

İlk adımda kaygı ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişki üzerinde kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutunun aracı rolü incelenmiştir. Kaygı boyutunun genel psikososyal olgunluk üzerinde anlamlı doğrudan etkisinin ($\beta = -.15$, $t = -8.35$, $p < .001$) olduğu görülmektedir. Kaygı boyutu aracı değişkenler olan kabul/ilgi ($\beta = -.06$, $t = -2.15$, $p < .05$) ve sıkı denetim/kontrol ($\beta = .18$, $t = 6.58$, $p < .001$) boyutları üzerinde de anlamlı doğrudan etkiye sahiptir. Aracı değişkenlerin genel psikososyal olgunluk üzerindeki etkisine bakıldığında, kabul/ilgi ($\beta = .13$, $t = 4.93$, $p < .001$) ve sıkı denetim/kontrol ($\beta = -.11$, $t = -3.61$, $p < .01$) boyutlarının anlamlı doğrudan etkisinin olduğu gözlenmektedir. Kaygı ile aracı değişkenler modele eş zamanlı olarak dahil edildiğinde, kaygı ile genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkinin azaldığı, ancak anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.12$, $t = -6.78$, $p < .001$). Buradan elde edilen bulgular doğrultusunda, anne-baba tutumu boyutları olan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrolün, kaygı ve genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide “kısmi aracılık” rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 1). Ayrıca, tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{3-448} = 41.3$, $p < .001$, $R^2 = .22$) ve varyansın %22’sini açıkladığı görülmektedir. Aracı değişkenlerin dolaylı etkilerinin istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. Kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol aracı değişkenlerinin toplam dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir (nokta tahmin (NT) = $-.027$ ve %95 BCa GA [$-.048$, $-.014$]). Aracı değişkenlerin her biri ayrı olarak ele alındığında ise kabul/ilgi (NT = $-.008$ ve %95 BCa GA [$-.020$, $-.001$]) ve sıkı denetim/kontrol (NT = $-.019$ ve %95 BCa GA [$-.034$, $-.008$]) değişkenlerinin kısmi aracılık etkilerinin anlamlı olduğu saptanmıştır.

Şekil 1. Kabul/İlgi ve Sıkı Denetim/Kontrol Boyutlarının Kaygı ve Genel Psikososyal Olgunluk Arasındaki İlişkide Aracı Rolü (* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

Şekil 2. Sıkı Denetim/Kontrol Boyutunun Kaçınma ve Genel Psikososyal Olgunluk Arasındaki İlişkide Aracı Rolü (* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

İkinci adımda, kaçınma ve genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide sıkı/denetim kontrol boyutunun aracı rolü incelenmiştir. Kaçınma boyutunun genel psikososyal olgunluk üzerinde anlamlı doğrudan etkisinin ($\beta = -.15$, $t = -9.26$, $p < .001$) olduğu saptanmıştır. Ayrıca kaçınma boyutunun aracı değişken olan sıkı denetim/kontrol ($\beta = .12$, $t = 4.52$, $p < .001$) boyutu üzerinde de anlamlı doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Aracı değişken sıkı denetim/kontrol boyutunun genel psikososyal olgunluk üzerinde anlamlı doğrudan etkisinin ($\beta = -.15$, $t = -5.27$, $p < .001$) olduğu görülmektedir. Kaçınma ve aracı değişken aynı anda denkleme girdiğinde, kaçınmanın genel psikososyal olgunluk ile ilişkisi azalmış ancak anlamlılık devam etmiştir ($\beta = -.13$, $t = -8.22$, $p < .001$). Buradan hareketle aracı değişken olan sıkı denetim/kontrol boyutunun, kaçınma ve genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide “kısmi aracılık” rolü üstlendiği sonucu elde edilmiştir (bkz. Şekil 2). Ek olarak, tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{2-449} = 59.3$, $p < .001$, $R^2 = .21$) ve varyansın %21’ini açıkladığı bilgisine ulaşılmıştır. Aracı değişkenin kısmi aracılık

etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre, sıkı denetim/kontrol aracı değişkeninin dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir (NT = -.018 ve %95 BCa GA [-.031, -.008]). Genel psikososyal olgunluk üzerindeki dolaylı etkilere ilişkin değerler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Genel Psikososyal Olgunluk Üzerindeki Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkiler için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

Değişken	Nokta Tahmini	Standart Hata (SE)	%95 BCa GA	
			Düşük	Yüksek
Kaygı				
Toplam	-.027	.008	-.048	-.014
Kabul/İlgi	-.008	.005	-.020	-.001
Sıkı Denetim/Kontrol	-.019	.006	-.034	-.008
Kaçınma				
Sıkı Denetim/Kontrol	-.018	.006	-.031	-.008

Tartışma

Bu araştırma, genç yetişkinlerde bağlanma stilleri ve psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne-baba tutumu boyutları olan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının aracı rolünü incelemektedir. Elde edilen bulgular, kaygılı bağlanma ve psikososyal olgunluk arasındaki ilişkiye kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının kısmi aracılık; kaçınmacı bağlanma ve psikososyal olgunluk arasındaki ilişkiye ise sıkı denetim/kontrol boyutunun kısmi aracılık etkisini ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, ilk olarak kaygılı bağlanma ile genel psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne-baba tutumu boyutları olan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol değişkenlerinin kısmi aracılık etkileri olduğu görülmektedir. Beliren yetişkinlikte güvensiz bağlanma stili olan kaygılı bağlanma puanı arttıkça, genel psikososyal gelişim düzeyi puanında azalma olduğu görülmektedir. Bowlby’ye (1973) göre bağlanma sisteminin amacı kişinin kendini güvende hissedebilmesidir. Kendini güvende hissetmeyen bireyin çevreyi keşfetme ve öğrenme gibi başka görevlere odaklanamaması sonucunda gelişimi sekteye uğrayabilmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). İçsel çalışma modeline göre, yakın ilişkilerde yüksek bağlanma kaygısına sahip bu bireyler kendilerini değersiz görmekte, düşük özgüvene ve başkalarından onay alma ihtiyacına sahip olabilmektedirler (Bowlby, 1973). Bu özelliklerin bireyde yetersizlik duygusu oluşturabileceği ve kişilik gelişimine olumsuz yönde etki edeceği düşünülmektedir. Buradan hareketle, elde edilen çalışmanın yüksek düzeyde kaygılı bağlanma ve düşük düzeyde psikososyal olgunluğu ilişkilendirmesi beklenen bir sonuçtur. Bu sonuç, klinik uygulamalarda değerlendirmenin bir parçası olarak bireyin bağlanma örüntülerinin incelenmesi ve olası kişilik gelişimi sorunlarının kaynağının araştırılması açısından sürece katkı sağlayabilir.

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, anne-baba ile kurulan bağlanma örüntüleri ve anne-baba tutumları birbiriyle yakından ilişkilendirilmektedir. Korelasyon analizi bulgularına göre, kabul/ilgi arttıkça

bağlanma kaygısı azalmakta, sıkı denetim/kontrol arttıkça da bağlanma kaygısı artış göstermektedir. Alanyazına bakıldığında da mevcut çalışmayla paralel olarak, düşük kaygı ve düşük kaçınma ile tanımlanan güvenli bağlanmanın kabul/ilgi ile pozitif, sıkı denetim/kontrol ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır (Sümer ve Güngör, 1999). Dolayısıyla, kaygılı bağlanma ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişkiye anne-baba tutumu boyutları olan kabul/ilgi ve sıkı/denetim kontrol değişkenlerinin aracılık etmesi tahmin edilebilir bir sonuçtur. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde, kaygılı bağlanma ve psikososyal gelişim ilişkisinde anne-baba tutumunun aracı etkisini inceleyen, yurt içinde ya da yurt dışında yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Kaygılı bağlanma puanı yüksek olan bireylerin düşük özsaygıya, terk edilme ve reddedilme korkusuna sahip oluşu (Mikulincer ve Shaver, 2007), onların psikososyal gelişimini olumsuz etkilerken anne-babalarının kabul edici tutum ve davranışları bu etkiyi azaltabilir. Anne ve babanın gösterdiği kabul ile benlik saygısı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olması (Doğruyol ve Yetim, 2019), yüksek bağlanma kaygısına yani olumsuz benliğe sahip bireyin de benlik saygısının anne ve babanın kabulü ile artabileceğini göstermektedir. Anne-babadan algılanan kabul edici, ilgi ve sevgi gösteren tutum ve davranışlar yüksek bağlanma kaygısına sahip bireyin psikososyal gelişimi için koruyucu bir faktör olarak görülebilir. Ayrıca, kaygılı bağlanma ile azalma gösteren genel psikososyal olgunluk düzeyi, anne-babanın denetleme ve kontrol davranışı ile daha fazla engellenebilir. Kaygılı bağlanan bireyin anne-babadan algıladığı yüksek düzeyde sıkı denetim/kontrol tutumunun bireyin psikososyal gelişimi açısından bir risk faktörü olabileceği düşünülmektedir. Cordeiro, Paixa, Lens, Lacante ve Luyckx (2018) tarafından yapılan araştırmanın ebeveynlerini baskıcı ve otoriter algılayan bireylerin psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmaması ve bu durumun kimlik gelişimini olumsuz etkileyebileceği bulgusu bu düşüncüyü desteklemektedir.

Araştırmanın diğer bulgusu ise, kaçınmacı bağlanma ile psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne-baba tutumu alt boyutu olan sıkı denetim/kontrol değişkeninin kısmi aracılık etmesidir. Alanyazın incelendiğinde, genel psikososyal olgunluğu kaçınmacı bağlanma ve anne-baba tutumu arasındaki ilişki çerçevesinde ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bulgularda, bireylerin kaçınmacı bağlanma puanı yükseldikçe, psikososyal olgunluk düzeyinde düşüş olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada; bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantıları arasında kaçınmacı bağlanma stiline duygusal zekayı en çok yordayan değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bozdemir ve Gündüz, 2016). Kaçınmacı bağlanmaya sahip bireyler diğerlerinin güvenilmez ve reddedici olduğu algısına, saplantılı özgüvene, yakınlıktan kaçma eğilimine sahiptirler ve genelde işleri tek başlarına yapmaya çalışmaktadırlar (Hazan ve Shaver, 1987; Mikulincer ve Shaver, 2007). Onların başkalarından gelecek yardımı geri çevirmesinin, sosyal becerilerinin azalmasına ve iletişim kanallarının kapanmasına sebep olarak psikososyal anlamda gelişmelerini engellediği düşünülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, kaçınmacı bağlanma ve psikososyal gelişim arasındaki negatif bağıntı olası bir bulgudur.

Bu çalışmada, kaçınmacı bağlanmaya sahip bireylerin ebeveynlerinin sıkı denetim/kontrol tutumunun onların psikososyal olgunluk düzeylerini olumsuz yönde etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında, kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol değişkenlerinin yüksek düzeylerinin oluşturduğu demokratik anne-baba tutumu ile kaygı ve kaçınma boyutlarının düşük düzeyleriyle tanımlı güvenli bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenmektedir (Heer, 2008; Karavasilis ve diğerleri, 2003; Keskin ve Çam, 2008). Güvensiz bağlanma stilleri olan kaygılı ve kaçınmacı bağlanma arasındaki temel fark kaygılı bağlanan bireylerin ilişki kurabilmesi ve kaçınmacı bağlananların ilişki kurmaktan uzak durmasıdır (Ergin, 2009). Kaçınmacı bağlanan bireylerin başkalarına karşı olumsuz bakış açısına, onlara güvenmeme eğilimine

ve eleştirilme korkusuna sahip olduğu bilinmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Mikulincer ve Shaver, 2007). Beliren yetişkinlik döneminde olan gençler ebeveynlerinin sıkı denetim/kontrol tutumunu hayatlarına müdahale ve özgürlüklerini kısıtlayıcı bir davranış biçimi olarak algılama eğiliminde olabilmektedir. Yüksek kaçınmaya sahip bireylerin anne-babanın denetleyici ve kontrol edici davranışlarını olumsuz olarak algılıyor olma olasılığı, kaçınmacı bağlanma ile anne-babanın sıkı/denetim kontrolü arasındaki olumlu yöndeki anlamlı ilişkiye yol açabilir. Kaçınmacı bağlanan bireyin temasa geçmeyi reddetme, dış dünyayı kötü olarak yorumlama ve kendisini dış dünyadan gelecek zararlara karşı korumaya alma durumu (Ergin, 2009), onun psikososyal gelişimini olumsuz etkilerken anne-babanın sıkı/denetim kontrol tutumu da bu etkiyi artırıcı özellikte olabilir. Yakın ilişkilerinde yüksek düzeyde kaçınma gösteren bireyin genel psikososyal olgunluk düzeyi için anne-babasının denetleme ve kontrol tutumunun risk faktörü olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular ışığında, beliren yetişkinlikte psikososyal gelişimi değerlendiren ruh sağlığı uzmanlarının bireylerin bağlanma stilleri ve anne-baba tutumlarını da incelemelerinin önemi ortaya konmuştur. Böylece, klinisyenler bireylerin kişilik gelişiminde yaşanan sorunların kaynağına ilişkin daha kapsamlı bir bakış açısına sahip olabilir ve terapiye yön verebilir. Klinik uygulamalarda, psikososyal gelişimi sekteye uğramış bireylerin bağlanma stillerinin incelenmesi, anne-babalarıyla ilişkilerinin değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi, anne-baba tutumunun optimal seviyeye ulaştırılması için müdahale programlarının yürütülmesi psikososyal olgunlaşma sürecine olumlu katkı sağlayabilir. Bu çalışmanın klinik uygulamalarda yararlı ipuçları sağlayacağı, psikososyal gelişime yönelik alanyazına katkıda bulunacağı, ileride yapılacak çalışmalara kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırma bulgularının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmeye karşın, göz önünde bulundurulması gereken birtakım sınırlılıkları da mevcuttur. İlk olarak katılımcıların çoğunlukla Ankara ve Kırıkkale'deki üniversite öğrencilerinden oluşması ve daha geniş bir örneklemle çalışılamaması elde edilen bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Başka illerden veri toplanmasının ve cinsiyet, yaş gibi demografik değişkenler açısından eşit dağılımlı bir örneklemle çalışılmasının daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın yöntemine ilişkin bir diğer sınırlılık ise, veri toplama araçlarının öz bildirim ölçekleri olması nedeniyle katılımcıların savunmacı tarzı ve kendilerini daha iyi gösterme eğilimi sonucunda yanıtlarda yanlılık olabileceğidir. Yapılacak çalışmalarda yalnızca öz bildirim ölçeklerinin değil, nitel görüşme tekniklerinin de kullanılması yararlı olacaktır. Ayrıca, anne-baba tutumlarını değerlendirirken sadece öğrenciden ebeveynleri hakkında bilgi alınmış ve anne-baba araştırmaya dahil edilmemiştir. Olası yanlılığı önlemek amacıyla, gelecek çalışmalarda birçok kaynaktan bilgi alınması önerilmektedir. Sınırlılıklardan bir diğeri de, araştırmada katılımcıların anne ve babasından algıladığı tutumlar ayrı ayrı değerlendirilmiş ve ortak anne-baba tutumunu belirlemek amacıyla anne ve baba puanlarının ortalamalarının alınmış olmasıdır. Yapılacak çalışmalarda bağlanma stilleriyle psikososyal olgunluk arasındaki ilişkide anne ve babadan algılanan tutumların ayrı ayrı rollerinin de anlaşılmasının, konuyla ilgili önleme çalışmalarında terapistlere yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Son olarak, kullanılan ölçeklerde toplam madde sayısının fazla olması katılımcıların dikkatinin dağılmasına ve motivasyonunun düşmesine sebep olarak sınırlılık oluşturabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda belirtilen tüm bu durumların göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Arehart, D. M. ve Smith, P. H. (1990). Identity in adolescence: Influences of dysfunction and psychosocial task issues. *Journal of Youth and Adolescence*, 19(1), page 63.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychol*, 55, 469-480.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bauminger, N., Finzi-Dottan, R., Chason, S. ve Har-Even, D. (2008). Intimacy in adolescent friendship: The roles of attachment, coherence, and self-disclosure. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25, 409-428.
- Belsky, J., ve Cassidy, J. (1994). *Attachment: Theory and evidence*. In M. Rutte, & D. Hay (Eds.), *Development through life: A Handbook for Clinicians* (pp. 373-402). Oxford: Blackwell.
- Bozdemir, F., ve Gündüz, B. (2016). Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkileri. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1797-1814. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3700
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Volume 2. Separation*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London: Tavistock.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Volume 3. Loss*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss: Volume 1. Attachment* (2. Basım). New York: Basic Books.
- Brennan, K. A., Clark, C. L. ve Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson and W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46-76). New York: Guilford Press.
- Brennan, K. A., ve Morris, K. A. (1997). Attachment styles, self-esteem, and patterns of feedback seeking from romantic partners. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 23, 23-31.
- Bray, C. O. (2005). *The relationship between psychosocial attributes, self-care resources, basic need satisfaction, and measures of cognitive and psychological health of adolescents: A test of the modeling and role modeling theory* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest No. 305360747)
- Bulut Serin, N. (2016). The relationship between attachment styles and parental attitudes in high school students. *The Anthropologist*, 23(1-2), 194-198. doi: 10.1080/09720073.2016.11891941
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Carver, C. ve Scheier, M. (1998). *Perspectives on psychology*. Cambridge University Press, 281-282.
- Cordeiro, P. M. G., Paixa, M. P., Lens, W., Lacante, M. ve Luyckx, K. (2018). Parenting styles, identity development, and adjustment in career transitions: the mediating role of psychological needs. *Journal of Career Development*, 45(1), 83-97. doi: 10.1177/0894845316672742
- Crawford, T. N., Cohen, P., Johnson, J. G., Sneed, J. R. ve Brook, J. S. (2004). The Course and Psychosocial Correlates of Personality Disorder Symptoms in Adolescence: Erikson's Developmental Theory Revisited. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(5), 373-387.
- Darling-Fisher, C. S. ve Leidy, N. K. (1988). Measuring Eriksonian development in the adult: The modified Erikson psychosocial stage inventory. *Psychological Reports*, 62, 747-754.

- Deniz, M. E., Hamarta, E., ve Arı, R. (2005). An investigation of social skills and loneliness levels of university students with respect to their attachment styles in a sample of Turkish students. *Social Behavior and Personality*, 33, 19 -32.
- Deniz, M. E., Kapıcıoğlu, S., Yüksel, B. Ö., İçli Özbağır, T. ve Erus, S. M. (2018). Ergenlerde saldırganlık ve sosyal beceri davranışlarının yordayıcısı olarak anne baba tutumları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 02(01), 01-11.
- DiTommaso, E., Branen-Mcnulty, C., Ross, L. ve Burgess, M. (2002). Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Personality And Individual Differences*, 33, 1-10.
- Doğruyol, S. ve Yetim, Ü. (2019). Ebeveyne bağlanma, algılanan anne/baba tutumu ile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü. *Nesne*, 7(14), 34-51. doi:10.7816/nesne-07-14-03
- Dokuyan, M. (2016). 12. sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Edmondson, B. M. (1998). *The interrelationship of the Eriksonian psychosocial stages and the relationship of psychosocial stage attributes to ego identity development in late adolescents*. Ed.D. dissertation, The George Washington University, United States -- District of Columbia. Retrieved July 27, 2010, from Dissertations ve Theses: Full Text.(Publication No. AAT 9826778).
- Ergin, B. E. (2009). *Kişilerarası problem çözme davranışı, yetişkinlerdeki bağlanma biçimleri ve psikolojik rahatsızlık belirtileri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Penguin.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W. W. Norton ve Company, Inc.
- Fitch, S. A. ve Adams, G. R. (1983). Ego identity and intimacy status: Replication and extension. *Developmental Psychology*, 19, 839-845.
- Gold, J. M. ve Rogers, J. D. (1995). Intimacy and Isolation: A Validation Study of Erikson's Theory. *Journal of Humanistic Psychology*, 35(1), 78–86. doi: 10.1177/00221678950351008
- Grabill, C. M. ve Kerns, K. A. (2000). Attachment style and intimacy in friendship. *Personal Relationships*, 7, 363–378.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1987). Conceptualizing romantic love as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Heaven, P. ve Ciarrochi, J. (2008). Parental style, gender and the development of hope and self-esteem. *European Journal of Personality*, 22, 707-724.
- Heer, A. (2008). *The relationship between college students retrospective accounts of parenting styles and self-reported adult attachment styles*. Proquest dissertations and theses: Handbook of moral development. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Holden, G. W. ve Edwards, L. E. (1989). Parental attitudes towards child rearing: Instruments, issues and implications. *Psychological Bulletin*, 106, 29-58.
- Karavasilis, L., Doyle, A. B. ve Markiewicz., D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 153-164.
- Keskin, G. ve Çam, O. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 139-147.
- Kırman, A. ve Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1).
- Kurdek, L. A. ve Fine, M. A. (1994). Family acceptance and family control as predictors of adjustment in young adolescents: Linear, curvilinear or interactive effects. *Child Development*, 65, 1137-1146.

- Kurt, D. (2010). *Algılanan psikolojik kontrol ile gencin psikososyal işlevselliği arasındaki ilişkiler: Kişilerarası güven ihtiyacı ve güvenli bağlanmanın rolü*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Lewis, T. F. (2006). Discriminating among levels of college student drinking through an Eriksonian theoretical framework. *Journal of Addictions ve Offender Counseling*, 27, 28-45.
- Mabuza, N., Thwala, S. K. ve Okeke, C. I. O. (2014). Single parenting and its effects on the psychosocial development of children in Swaziland. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 2252-2262. doi: 10.5901/mjss.2014.v5n23p2252
- Mahasneh, A. M., AL-Zoubi, Z. H., Batayneh, O. T. ve Jawarneh, M. S. (2013), The relationship between parenting styles and adult attachment styles from Jordan university students. *International Journal of Social Science*, 3(6), 1431-1441.
- Markstrom, C.A. ve Kalmanir, H.M. (2001). Linkages between the psychosocial stages of identity and intimacy and the ego strengths of fidelity and love. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1, 179-196.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.
- Montgomery, M. J. (2005). Psychosocial intimacy and identity: From early adolescence to emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 20, 346-374.
- Özgüngör, S. ve Acun-Kapıkıran, N. (2011). Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeklerinin Türk kültürüne uygunluğunun karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Ön bulgular. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 114-126.
- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3. doi : 10.14486/IJSCS259
- Pielage, S. B., Luteijn, F. ve Arrindell, W. A. (2005). Adult attachment, intimacy and psychological distress in a clinical and community sample. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 455-464.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.
- Reich, W. A. ve Siegel, H. I. (2002). Attachment ego identity development and exploratory interest in university students. *Asian Journal of Social Psychology*, 5, 125-134.
- Rice, K. G. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 19, 511-538.
- Rosenthal, D. A., Gurney, R. M. ve Moore, S. M. (1981). From trust to intimacy: A new inventory. *Journal of Youth and Adolescence*, 10(6), 525-537.
- Schwartz, S. J., Pantin, H., Prado, G., Sullivan, S. ve Szapocznik, J. (2005). Family Functioning, Identity, and Problem Behavior in Hispanic Immigrant Early Adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 25(4), 392-420.
- Steinberg, L., Elmen, J. ve Mounts, N. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity and academic success among adolescents to antisocial peer pressure. *Child Development*, 60, 1424-1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. ve Dornbusch, S. M. (1994). Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 65(3), 754-770. doi:10.1111/j.1467-8624.1994.tb00781.x

- Sümer, N. (2006a). Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü. *Hacettepe Üniversitesi 11. Ergen Günleri*. Ankara.
- Sümer, N. (2006b). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Tafarodi, R. W., Wild, N. ve Ho, C. (2010). Parental authority, nurturance, and two-dimensional self-esteem. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51(4), 294-303.
- Waterman, A. S. (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning. In G. R. Adams, T. P. Gullotta, & R. Montemayor (Eds.), *Advances in adolescent development, Vol. 4. Adolescent identity formation* (pp. 50-72). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Weisskirch, R. S. (2018). Psychosocial intimacy, relationships with parents, and well-being among emerging adults. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 3497–3505. doi: 10.1007/s10826-018-1171-8
- Qazi, T. (2009). Parenting styles; Locus of control and self efficacy: A correlational study. *Revista Costarricense de Psicología*, 28(41), 75-84.